

Наталія РОЗЕНФЕЛЬД,
кандидат юридичних наук,
головний консультант
Інституту законодавства
Верховної Ради України

Вектори розвитку інформаційного суспільства та їхнє правове забезпечення

Інформатизація стає суспільним явищем з 50–70 рр. минулого століття. Інформаційне суспільство (ІС) має всі ознаки цивілізації.

2007 року Верховна Рада прийняла Закон «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» [2], щоб створити в державі ефективні умови розвитку національного сегмента глобального інформаційного суспільства.

Незважаючи на недостатнє правове забезпечення, брак належного політичного менеджменту та, як наслідок, повільний і здебільшого ситуативний розвиток ІС в Україні, є всі підстави вважати, що наша держава має шанс досягнути позитивних результатів на обраному шляху в разі усвідомлення й легітимізації основних напрямів — векторів розвитку ІС, а правове забезпечення ІС відбуватиметься з урахуванням саме цих векторів. Очевидно, для правильного обрання заходів правового забезпечення ІС необхідно визначити основні позитивні вектори його розвитку.

Е. Тоффлер зосереджував увагу світової спільноти на тому, що перехід від індустріального до інформаційного суспільства несе повністю новий устрій життя, «заснований на різноманітних поновлюваних джерелах енергії; на методах виробництва, що роблять непотрібними більшість фабричних конвеєрів; /.../; на новій структурі, яку можна назвати «електронним коледжем»; на радикально змінених школах і об'єднаннях майбутнього» [6, с. 33]. Це приведе до обмеження впливу бюрократії та національних держав. Водночас зросте значення демократичних інститутів.

Звернімо увагу на розуміння ІС іншими зарубіжними та вітчизняними фахівцями. М. Кастельс зазначає, що для всіх моделей розвитку ІС існує декілька загальних елементів, без яких неможливі інновації. До них він відносить: централізацію ролі університетських досліджень (1); визнання бюрократії ворогом інновацій (2); необхідність гнучкості ринку капіталу з різними формами ризикованого (венчурного) капіталу (3); сприйняття таланту людини як основного джерела нової економіки та забезпечення його розвитку за допомогою високої якості освітніх джерел (4); поширення й пристосування нової інформації та комунікаційних технологій (5); покращення й здешев-

лення доступу до комунікацій, що забезпечується телекомунікаційними операторами (6); визнання мережі як найефективнішої форми організації бізнесу і громадського обслуговування (7); розуміння глобалізації водночас як потреби й виклику (8); забезпечення вільного потоку інформації для економічного зростання та культурної творчості (9) [3]. Очевидно, що М. Кастельс визначає не елементи (структурні складові), а швидше окремі принципи, або напрями, дотримання яких забезпечить розвиток інформаційного суспільства.

Вітчизняні вчені 2004 року також прогнозували деякі наслідки розвитку інформаційного суспільства. Так, група під керівництвом В. Литвина чи не вперше в Україні визначила, що невдовзі буде створено умови, які забезпечують пріоритет інформації порівняно з іншими видами ресурсів і чинників розвитку, а інформаційною діяльністю займатиметься більшість населення. Виникнуть інфосфера в глобальних космічних масштабах, автоматизовані інформаційні технології, що ґрунтуватимуться на комп'ютерних системах із широким використанням штучного інтелекту. Відтак на інформаційній основі реалізовуватиметься глобальна єдність цивілізації: можливість прийняття узгоджених раціонально-демократичних рішень. Інформація охопить усі сфери соціальної діяльності. Інформаційне суспільство максимально реалізує гуманістичні принципи, ідеали, забезпечить виживання цивілізації, її подальший безпечний прогрес [5, с. 113].

О. Данільян у 2006 році зазначав: інформаційне суспільство забезпечує зміни відносин власності, товарно-грошових відносин, відносин вартості й інших атрибутів економіки; зростання освітнього, професійного, культурного рівня людини; перетворення людини економічною на людину творчу. «Із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, - пише

О. Данільян, — що зумовили принципово новий характер інформаційної взаємодії суспільства й держави, а також сприяли вдосконаленню демократичних процедур і створенню відкритої для діалогу з громадянами, прозорої вертикалі влади (проект електронного уряду)», надзвичайно актуалізується питання ролі національної держави у формуванні й розвитку глобального інформаційного суспільства [1, с. 12].

Становлення ІС має дві тенденції: з одного боку, взаємопроникнення культур, зміна традиційних форм життя людини, насамперед у сфері повсякденності, й з другого - стимулювання адаптаційних захисних механізмів культури перед загрозою глобальної уніфікації, що супроводжується «вибухом» етнічної та національної ідентичностей. Отже, глобалізаційні процеси, що відбуваються під впливом розвитку ІС, знижуючи, з одного боку, роль національних держав, з другого — активізують етнічну ідентифікацію соціальних груп і національну свідомість.

Парадокс полягає в тому, що нині згадані напрями розвитку суспільства неможливо оцінити як позитивні чи негативні, бо поки що ми спостерігаємо лише певні початкові прояви таких перетворень і неможливо уявити, який саме розвиток оберє суспільство. Є велика ймовірність настання катастрофічних наслідків у разі некерованості процесами трансформацій. У 1963 році С. Лем писав: «Будь-яка цивілізація включає і те, до чого суспільство прагнуло, і те, чого ніхто не замишляв» [4, с. 23]. І з цією думкою не можна не погодитись. Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують вільний обмін інформацією. Водночас (як цілком несподіваний наслідок) виникла тотальна інформаційна залежність цивілізованого населення й діяльності держав і корпорацій від можливості здійснення комунікацій із використанням ІКТ, а також можливість паразитування на такій залежності.

Уже нині стає очевидним, що розвиток ІС в Україні має здійснюватися за допомогою заходів правового забезпечення. Неабияку роль повинні відігравати й стратегічні політичні рішення стосовно обрання векторів розвитку ІС. Особливе значення має й використання міжнародно-правових актів.

До основних міжнародних політико-правових заходів забезпечення розвитку глобального ІС належать розробка й прийняття на міжнародному рівні таких нормативних актів, які забезпечували б синхронне запровадження на національних рівнях у державах необхідних положень, спрямованих на розвиток ІС, регламентацію комунікаційних відносин та забезпечення відносин, що здійснюються за допомогою комунікацій, а саме:

1) стратегічних нормативних актів, положення яких спрямовані на єдині підходи щодо розвитку глобального ІС та його національних сегментів, визначення й оцінки ресурсів ІС, зокрема знань, гарантування права на спілкування як права людини;

2) модельних нормативних актів міжнародного права, спрямованих на уніфікацію положень актів національних законодавств, якими регламентуються, регулюються та забезпечуються комунікаційні процеси суб'єктів суспільних відносин як резидентів, так і нерезидентів.

До основних політико-правових заходів забезпечення розвитку національних сегментів ІС належать дії відповідних компетентних органів влади держав, спрямовані на безпечну й корисну для відповідних держав та їхнього населення інтеграцію у глобаль-

не інформаційне суспільство шляхом визначення об'єктивно корисних і безпечних напрямів розвитку національних сегментів глобального ІС, а саме:

1) розробка та прийняття національних стратегічних політико-правових актів, спрямованих на корисний і безпечний розвиток власних сегментів ІС, з урахуванням потреб особи, власних суспільства та держави, глобального суспільства, а також динаміки (напрямів розвитку) глобального ІС;

2) застосування демократичних підходів до участі в політико-правових заходах забезпечення розвитку глобального суспільства, забезпечення оперативних заходів ратифікації відповідних актів та їх імплементації у внутрішнє законодавство;

3) ініціювання на міжнародному рівні національних інтересів і власних ініціатив щодо запровадження політико-правових заходів, які на демократичних засадах визнані у відповідних державах корисними й безпечними для розвитку відповідних національних сегментів ІС та глобального ІС;

4) ініціювання на міжнародному рівні економічних та інформаційних заходів до інших держав, національний сегмент ІС яких створює небезпеку для інших національних сегментів ІС або глобального ІС

До суто правових заходів забезпечення розвитку національних сегментів розвитку ІС належать дії компетентних органів державної влади відповідних держав, спрямовані на розробку, прийняття та реалізацію правових норм для регулювання суспільних відносин, що здійснюються за допомогою комунікацій, відповідно до визначених політико-правовими заходами забезпечення розвитку національних сегментів ІС напрямів. А саме розробка, прийняття та реалізація:

1) норм і актів національних законодавств щодо регулювання та забезпечення суспільних відносин, що здійснюються за допомогою комунікацій, з урахуванням вимог модельних норм міжнародних актів, учасником яких є відповідні держави;

2) норм і актів національних законодавств щодо регулювання та забезпечення суспільних відносин, що здійснюються за допомогою комунікацій, із урахуванням потреб відповідних суспільств і держав, зокрема економічних, національних, духовних та інших національних потреб і інтересів.

Джерела

1. Данільян О. В. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): Автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03; Харк. ун-т повітр. сил ім. І. Кожедуба. — Х., 2006. - 19 с.
2. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 9 січня 2007 року № 537-V // Відомості Верховної Ради України. Ст. 102. - 2007. - № 12. - С. 511.
3. Кастельс М., Хіманен П. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель / Пер. з англ. - К., 2006. - 256 с.
4. Лем С. Сумма технологій: Сомнення и антиомы: Пер. с польск. / С. Лем. - М.; СПб., 2004. - 668 с.
5. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття / Авт. кол.: В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін. - К., 2004. - Кн. 1: Пріоритет інтелекту. - 638 с.
6. Тоффлер Э. Третья волна: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. - М., 2004. - 781 с.

Громадсько-політичний і теоретичний журнал «Віче» включений до переліку видань, публікації в яких зараховуються як наукові роботи при захисті дисертацій у галузях: політичні науки, соціологічні науки, юридичні науки (постанови Президії ВАК України № 1-05/7 від 9 червня 1999 року та № 2-05/7 від 4 червня 2006 року)

24/2008

(237)

Виходить з квітня 1992 року.
З 2006-го – двічі на місяць

Віче

Журнал Верховної Ради України

Громадсько-політичне і теоретичне видання
Засновник – Верховна Рада України

Колонка редактора

Шановні читачі!

Випуском розділу «Наукова бібліотека», а також показником опублікованих у журналі протягом року наукових досліджень учених, статей управлінців, найважливіших журналістських розвідок творчого колективу редакції та залучених до співпраці колег «Віче» завершує 2008-й. Усі разом, шановні автори й читачі, ми аналізували його складний поступ, прогнозували події, обмінювалися думками та знаннями, творили історію й програмували майбутнє. Сподіваюся, наступна наша співпраця буде ще пліднішою, а читачька аудиторія й надалі зростатиме.

«Віче» заціпатиме за живе, відстежуватиме законопроектну діяльність суб'єктів законодавчої ініціативи, залучатиме до обговорення документів усі зацікавлені сторони, буде, як і раніше, трибуною для небайдужих, учених-дослідників, управлінців, представників самоврядування.

Сподіваюся, що потужний голос «Віча» почують і ті, хто приймає державні рішення. Отож, вічаймося!

З Новим, 2009-м! Нехай він буде вдалий для всіх, нехай наснага оволодіє всіма, а натиск творчої енергії подолає явище, котре наприкінці 2008-го вдерлося в нашу свідомість і намагається змусити нас панікувати. Будьмо! Покладаймо на себе та побажаймо нашим владцям мудрості й честі.

З повагою,
Світлана ПИСАРЕНКО.

У номері:

- 2 Ганна БОРДЮГОВА.
Європейська спортивна модель
- 4 Олексій ВРАДІЙ.
Концепції євроінтеграції й політичні трансформації
- 7 Михайло ІЛЬНИЦЬКИЙ.
Правовий статус органів внутрішніх справ України як суб'єктів фінансових правовідносин
- 9 Костянтин КОРСАК.
Наносупільство – єдино правильна назва для суспільства майбутнього
- 11 Юлія МОВЧАН.
Лісабонський договір – новий етап європейського конституціоналізму
- 13 Наталя РОЗЕНФЕЛЬД.
Вектори розвитку інформаційного суспільства та їхнє правове забезпечення
- 15 Богдан СЛЮЩИНСЬКИЙ.
Глобалізація та субкультури.
Теоретичні засади соціологічного аналізу
- 18 Ванда ТІТАРЧУК.
Український чинник у творенні світової цивілізації
- 20 Ярослав ЯРОШ.
Тенденції розвитку партійної системи в Україні
- 22 Показчик наукових статей та інших публікацій за 2008 рік

1

Фото Миколи БЛОКОПИТОВА.